№ 85—ՔՍԱՆ ԵՒ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1884

Տարեկան գինն է 10 ռուբլի.
վեց ամսուանը՝ 5 ռ., երեք ամսուանը՝ 3 ռ., ամիսը 1 ռ.
Առանձին համարներով իւրաքանչիւրը 5 կոպէկ.

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր բացի կիւրակէ եւ տօն օրերից առաւօտեան 11—2 ժամը կէսօրից յետ.

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի խմբագրութեան հետեւեալ հասցէով.— Въ ред. газеты «Мегу Айастани», въ Тифлисъ, կամ Redaction de «Meghou Haïastani», à Tiflis. (Caucase).

ՄԵՂՈՒ

Խմբագրութեանս ուղղած թէ յօդուածները եւ թէ նամակները պէտք է պարզ գրուած լինին գրողի ստորագրութեամբ եւ հասցէով. խմբագրութիւնը կարող է փոփոխել, ուղղել եւ կրճատել յօդուածները. խմբագրութիւնը իւր վերայ չէ առնում յետ ուղարկել յօդուածները եւ պահում է երկու ամիս մինչեւ ցպահանջ.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են ամեն մի բառին 2 կոպ. Յայտարարութիւններ ընդունվում են հայերէն եւ օտար լեզուներով. Յայտարարութիւններ ընդունվում են խմբագրատանը, «Կովկասի հիւրանոցի տակ պ. Տէր-Յովսէփեանի ծխախոտի խանութում եւ պ. Շահվերդեանի պավիլիօնում.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

† Ներսէս Պատրիարքի մահը.— Նոր-Նախիջևանի Թղթակցութեան առթիւ.— Գ. Կարինեան.
Ներքին Տեսութիւն.— Թղթակցութիւն Նոր-Նախիջևանից.
Մանր լուրեր.
Յայտարարութիւններ.
Բանասիրական.— Խղճի վաճառումը.

«ՄԵՂՈՒԻ» ՀԵՌԱԳԻՐ

Կ. Պոլիս, 27-ին Հոկ. «Երեկ 3 ժամ 35 րոպէ զկնի կիսաւուր առ Տէր հանգեաւ Ներսէս Պատրիարքը»:

Հեռագիրը Կ. Պոլսից գուժեց, որ Ներսէս Պատրիարքը առ Տէր փոխվել է ամսոյս 26-ին 3 ժամ 35 րոպէ կէսօրից յետ: Այսպէս պակասեցաւ և՛ մին նշանաւոր հայ եկեղեցականներից: Ներսէս ծնունդ էր Կ. Պոլսի. մանուկ ժամանակ ուսման տէր և եռանդ ցոյց տալով՝ գրաւեց թէ՛ ուսուցչաց և թէ՛ գպրոցի վարչութեան ուշադրութիւնը: Երիտասարդ Ներսէսն աշխատասիրութեան հետ և նշանաւոր ընդունակութեան տէր էր, մեծ յիշողութիւն, ըմբռնող միտք ունէր, որոնք և նպաստեցին նրան ուսման ընթացքն իբրև յառաջադէմ աշակերտ աւարտելու: Նորա կոչումն էր եկեղեցականութիւն ընդունել, ուստի և երիտասարդ հասակում ամուսնանալով եկեղեցական պաշտօնեայ դարձաւ. միայն բաղդը չը կամեցաւ, որ նա իբրև քահանայ գործէր ժողովրդեան մէջ ուսուցանելով և քարոզելով: Ներսէսի սիրելի ամուսինը ծաղիկ հասակում վախճանեցաւ և նա կրօնաւորեցաւ: Վարդապետ Ներսէսը շատերի ուշադրութիւնը գրաւեց իւր քարոզչական հանճարով և շատ նպաստեց Նուպար-Շահնազարեան գպրոցի բացման, Նուպար-փաշային գործին մասնակից լինել յորդորելով: Ինքն էլ նոյն գպրոցում ղեկավար ուսուցչի պաշտօն վարեց բաւական ժամանակ: 1862 թուականին Զէյթունում տեղի ունեցած ապստամբութիւնից յետ, Ներսէս ուղարկվեցաւ այնտեղ ազգային վարչութեան կողմից, գործին յաջող ելք տալու համար քննութեան ժամանակ և այս միջոցին Սիս երթալով Ներսէս-վարդապետը ձեռնադրվեցաւ եպիսկոպոս:

Այսուհետև Ներսէսին, իբրև բարձրաստիճան եկեղեցականի, աւելի բարձր պաշտօնների և նշանաւոր գործերի ճանապարհ բացվեցաւ: Նա արդէն վիճակաւոր առաջնորդ է Նիկոմիդիոյ վիճակին, որ Ներսէսի մէջ գըտաւ իւր ցանկացած հովւին: Ներսէս բարեկարգեց իւր վիճակը մանաւանդ հոգալով մատաղ սերնդի դաստիարակութեան վերայ:

Մատթէոս կաթողիկոսի մահից յետ, կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակ Ներսէս Եպիսկոպոսը եկաւ ս. Էջմիածին իբրև ներկայացուցիչ տաճկահայոց եկեղեցական պատգամաւորաց և շատ նպաստեց Գէորգ Դ-ի ընտրութեան:

Այս միջոցին Ներսէսը, տեսակցելով շատ ռուսահայերի հետ, գրաւեց նոցա համակրութիւնը իւր ճարտարութեամբ և ճարպիկութեամբ: 1872 թուականին Ներսէս կրկին երևեցաւ Ռուսաստանի սահմաններում ժողովարարութեան համար յօգուտ Եօզղատի սովեալց և ճանապարհորդելով կովկասեան նահանգներում, հանդամանութեան համար, ամենուրեք սիրելի եղաւ ժողովրդեան իւր եռանդուն և ազդու քարոզներով: Վերադարձին ս. Էջմիածին հանդիպելով, Վեհափառ Գէորգ կաթողիկոսից կոնդակ ստացաւ եպիսկոպոսութեան և Էջմիածնայ միաբանութեան, որով Ներսէս Եպիսկոպոսին բացվեցաւ ճանապարհ աւելի բարձր եկեղեցական պաշտօնի համար Տաճկաստանում: Նա վերադառնալով Կ. Պոլիս, մի քանի ժամանակից, Խրիմեան Հայրիկի պատրիարքութիւնից հրաժարվելուց յետ, բարձրացաւ պատրիարքական գահն, ուր և մնաց մինչև իւր մահը (չը նայելով իւր բազմիցս հրաժարման), համաձայն կամաց Վեհափառ սուլթանի:

Պատրիարք Ներսէսի ամենանշանաւոր գործն եղաւ 1877-ի պատերազմից յետ Ս. Ստեֆանոյի դաշնադրութեան մէջ 16-երորդ յօդուածը մտցնելու ճիգը, Թախսիմանօք, և այդ յօդուածն էր, որ Բէրլինի դաշնադրութեան մէջ 61-երորդ յօդուածի փոխվեցաւ, որ խոստանում էր Տաճկահայաստանին բարենորոգմունք:

Ներսէս պատրիարքի անընդհատ աշխատանքներն և հոգացողութիւնք ընկճեցին նորա մարմինն և նա վերջին տարիները անցուց ծանր հիւանդութեանց ենթարկեալ. Ներսէս վատացաւ, հիւանդութիւնն ծանրացաւ, մարմինը մահացաւ. միայն յիշատակը կենդանի և անմահ մնաց:

Հայ ազգն իւր բնատուր երախտագիտական զգացմամբ, չը նայելով Ներսէսի բազմիցս հրաժարման, ուզեց նրան մխիթարել կոչելով ս. Էջմիածնայ Հայրապետական Աթոռը. բայց նա անկարող և ապիկար հրաժարեցաւ այդ ծանր և սրբազան պաշտօնից: Հանգիստ ոսկերաց և յիշատակ նորա օրհնութեամբ եղիցի՛:

ԹԻՖԼԻՍ, 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1884 Թ.

—

«Մեղուի» մէջ շատ անգամ եղել են յօդուածներ մեր եկեղեցական կալուածքների մասին և երբեմն մինչև իսկ առաջարկութիւնք, որ Սինօդն առանձին մասն ունենայ կալուածական վարչութեան համար, հոգացողութիւնք լինեն եղած կալուածքների պահպանութեան և նորերի ձեռք բերելու վերայ:

Ահա այսօր հրատարակում ենք թղթակցութիւն Նոր-Նախիջևանից, որ վերաբերում է նորա Սուրբ Խաչ վանքի 10,000 դեսեատին գետնին: Յայտնի է որ անցեալ դարի վերջին քառորդում Եկատերինէ II կայսրուհու ժամանակ Ղրիմի հայերի մեծ մասը, թողնելով իրանց դարաւոր բնակութեանց ընտիր և արգաւանդ տեղերը գաղթեցին հարաւային Ռուսաստան և հիմնեցին Դոն գետի ափին Նոր-Նախիջևան քաղաքը իր հինգ հայ գիւղերով:

Կայսրուհու մեծ շնորհքն, միջնորդութեամբ Արղութեանց Յովսէփ Արքեպիսկոպոսի, առիթ տուեց Ղրիմի հայերին գաղթելու: Սոքա ստացան իբրև մշտական սեպհականութիւն ընդարձակ գետին, որ բաժանվեցաւ համաձայն կայսրուհու տուած հրովարտակին և արտօնութեանց քաղաքի, հինգ գիւղերի և Ս. Խաչ վանքի մէջ (մօտ 6—7 վերստ Նախիջևանից) իբրև սեպհականութիւն: Գաղթականների գլխաւոր սրբատեղին և վիճակային աթոռանիստն էր Ղրիմում Ս. Խաչ վանքը (7 վերստ հեռու Հին-Ղրիմ քաղաքից), որ ունէր իւր ընդարձակ կալուածքներն. ուստի և նորա անունով Նոր-Նախիջևանի մօտ հիմնըված նոր Սուրբ Խաչ վանքն էլ ստացաւ կայսրուհու հրովարտակով 10,000 դեսեատին գետին իր-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽՂՃԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ

Մառախուղը պատել էր Շուշին: Այդ ժամանակ քաղաքի նեղ և ցեխոտ փողոցներից մէկով անցնում էին երկու մարդ—Մովսէսը և Գասպարը.

Մովսէսը միջահասակ մարդ էր, եւրոպական ձևով հագնուած. քիթը երկար և սուր, աչքերը փոքր և ներս ընկած էին, բեխերը, մօրուքը խուզած, իսկ յօնքերը կարծես թէ խանձուած լինէին: Գասպարը մի բարձրահասակ երիտասարդ էր, ասիական պատառոտած հագուստով, բաւականին համակրելի դէմք ունէր: Նա ամուսնացած, աղքատ արհեստաւոր էր:

Մովսէսը տաք խօսակցութեան մէջ էր: Խօսում էր բաւական ցած ձայնով և զանազան շարժումներով: Սոցա խօսակցութեան նիւթը կրօնն էր: Սա աշխատում էր համոզել Գասպարին, որ այն եկեղեցին, որի համար իրա նախնիքները դարերով արիւն են թափել, միլիոնաւոր զոհեր են տուել, որի աւազանի մէջ իրա ծնողները, եղբայրները, քոյրերը, ազգականները, ինքը իրա կինը և զաւակները մկրտուել են, հաղորդուել են, հաղորդվում են և վերջապէս, որ անոր տօներին դար է գոյութիւն ունի, այդ եկեղեցու ծէսերը, արարողութիւնները, խորհուրդները և այլն, բոլորովին սխալ են. «Այլ միակ ուղիղ եկեղեցին երկրագնդիս վերայ է բողոքականացը», սորանից դուրս բոլոր եկեղեցիները սխալ են և նոցա հաւատացեալներին չը կայ փրկութիւն: Նոքա վերջին դատաստանին չեն ընդունվել երկնքի արքայութեան մէջ, այլ մահմեդականների և ուրիշ աղանդաւորների հետ կը տանջուեն, կը խորովուեն դըժոխքի մէջ սատանաների ձեռքին:

Գասպարը լռութեամբ լսում էր այն բոլորը, ինչ որ պատմում էր Մովսէսը: Վերջինը նկատելով նորա լռութիւնը և ուշադրութեամբ լսելը, աւելի ևս տաքացաւ և դարձաւ կատարեալ միջնադարեան փիլիսոփաներից և ճարտասաններից մէկը: Նա սկսեց իւր քարոզը. այն է՝ աւետարանից վկայութիւններ բերելը: Խեղճ Գասպարը առաջին անգամն էր լսում, բայց այնուամենայնիւ ոչինչ չը հասկացաւ այդ միջնադարեան ճարտասանի պատմածներից, որովհետև նա տաքանալով այնպիսի մի ոճով էր պատմում, որ անհասկանալի էր նորան. զանազան բառեր խառնում էր միմեանց, այնպէս որ, նրա լեզուն դարձել էր Բաբելոնեան խառնակութիւն: Մովսէսը պատմելու ժամանակ, միշտ դիտում էր Գասպարի դէմքի գծագրութիւնը, արդեօք բաւականութեամբ լըսում է նրան, թէ ոչ: Երբ նկատեց նորա անտարբերութիւնը և դէմքի վերայ անբաւականութեան նշաններ, սկսեց աստիճանաբար մեղմացնել իր պատմութիւնը և աշխատեց վերջացնել: Գասպարը առաջին անգամ ուշադրութեամբ էր լսում, որովհետև իրան հասկանալի ոճով էր խօսում որսորդը և բաւականին յաջողութեամբ էր պատմում, վասն զի նա յաճախ լսել էր Պօլսեցի հայ-փաստորներից: Բայց երբ ընկաւ միջնադարեան փիլիսոփայութեան մէջ և բարձրացաւ Մուհամէդի եօթներորդ դրախտը, այն ժամանակ բոլորովին ձանձրացրեց մեր պարզամիտ և տգէտ արհեստաւորին: Ուստի նորանից բուն Ղարաբաղցու պատասխան ստացաւ.

«Գեալսանչա գլոխնիս դեանգ չանիս վըրջը, հինչըս օղըմ ասես որ կարում չըս, էն ասի: Էդ մեր տէրն էլ ա ամեն օր ասըմ (բայց նա երբէք քահանայից չէ լսել): Թաղայ բէն կայ, էն ասի, ըղրանք լոխ էլ ըևքեարա ըն. գլոխս չը մտնում թա հինչըս ասըմ, կարճ կապի»:

Այս կոպիտ պատասխանը բոլորովին անտարբերութեամբ լսեց պղտոր ջրում ձուկ որսողը, որովհետև նրա ականջները սովոր էին այդպիսի պատասխաններին: Ուստի, նա համարեայ Ղարաբաղու բարբառով, շարունակեց իր առաջվայ պատմութիւնը, որպէս զի կարողանայ գրաւել նրան: Բայց շատախօսութիւնը ձանձրացրել էր, նա բոլորովին անտարբեր էր վերաբերում որսորդի պատմած. Ներքին նկատելով, որ մութը սիրող ձեռք չէ քաշում և գլուխը շատ է ցաւեցնում իր շատախօսութեամբ, դարձաւ նրան և ասաց.

«Ախպեր հինչ ասըմ-ըս բատեղաւ գամա ընդեղաւ դուս կեամ (ցոյց տալով ականջները) ձեռք եր կալ մըզանից, թա վէր մեր հաւատը լաւ հաւատ չի, խէ մեր պապերը, էսքան հայերը պաշտում ըն, թա լաւա, թա փիսա իմ պապերի հաւատն ա, թա ընդրանք կը քինան դժոխքը, թող ես էլ քինամ, ընդրանք անխելք չըն ելալ հու, հսկացի՞ր, պըծի՞նք, դէ բաշխի՛, քաշուի՛ր»

Այս ասելով Գասպարը արագացրաւ իրա քայլերը, որպէս զի որսորդից հեռանայ: Բայց մեր որսորդը լաւ էր ճանաչել այդ միամիտ արարածին և աշխատում էր ճանկերից չը թողնել չաղ որսը, ի նկատի ունենալով նրա զաւակները և չքանը. իրա քայլերն էլ արագացնելով, հասաւ նորա յետևից և մեղմ բռնելով թևից քաղցրութեամբ ասաց.

«Դեռ սպասիր, ինչու այդպէս անհամբեր ես, խնդրեմ մինչև վերջը լսիր»:

«Ախպեր օղըմ չըմ, զոռա, բէց թող, հինչըս փըռնալ, մենակ խալխն էլ հանց կը գիդան թա փողըմ պըրտական քեզ»:

Մարդորսը տեսնելով, որ առաջի միջոց չէ յաջողվում, նա դիմեց երկրորդ անազնիւ, ամարդ միջոցին—այն է գըրամին, որը շլացնում է մեր աղքատ և խեղճ միամիտ դասակարգին: Դոցա զօրեղ միջոցը այս վերջինն է, որով յաջողվում է շատերին որսալ, օգուտ քաղելով այն ախտից, որ մտել է մեր ժողովրդի մէջ. այն է՝ «շահասիրութիւնը»:

Ես, անձամբ, այս նկատել եմ շուշեցիների մէջ: Փողը նոցա իդէալն է, իրենց շահերի համար նոքա ամենայն միջոց գործ կը դնեն, ինչպէս եզուիտներն էին անում, իրենց նպատակներին հասնելու համար: Այժմեան մեր ժողովուրդը ոչինչ տեղեկութիւն չունենալով կրօնից, շատ թեթև աչքով է նայում դրա վերայ: Նա կրօն ասելով հասկանում է եկեղեցում աղօթք անելը, նորածին երեխային մկրտել տալը, տարէնը մի քանի անգամ հաղորդուելը և սուրբերին զոհ բերելը: Նա կրօնի բուն ոգին և էութիւնը բոլորովին չէ հասկանում:

Եղբայր, այդպէս անհամբեր չեն լինիլ, հաւատացի՛ր, որ ես քեզ և քո ընտանիքիդ եմ խղճում: Այդ ինչ է քո տունը. էսօր կամ վաղը փուլ կը գայ և դու ինչ պէտք է անես: Այնքան միջոց էլ չունես, որ նորը կառուցանես: Դու լըսիր ինձ, մի՛ վռազիր, մեզ ոչ ոք չէ լսում: Այս քըշաթոխպ ժամանակը, որ հազիւ կարելի է լինում չորս, հինգ քայլ հեռաւորութեան վերայ մարդ նըկատել, ո՞վ պէտք է մեզ տեսնէ և լսէ: Բացի այդ, այս ցեխոտ և նեղ փողոցով ո՞վ պէտք է անցնի: Դու միամիտ եղիր, ինչ ես վախենում այդ յիմար մարդկանցից, որոնք կորստեան ճանապարհի

րև սեպհականութիւն: Բնականաբար այս 10,000 դեսեատինը եկեղեցական կալուածք եղաւ և նորա արդիւնքը պիտի պատկանէր վանքին, թէ՛ ի պահպանութիւն իւր, և թէ ի գործադրութիւն յօգուտ ժողովրդի մտաւոր ու բարոյական զարգացման, համաձայն եկեղեցական վարչութեան տնօրէնութեան: Բայց այսօր այդ հարուստ վանքը, հակառակ կայսերական հրովարտակի՝ օրէնքի, և գուցէ մասամբ էլ հոգևոր իշխանութեան թոյլտուութեամբ, զրկուած ենք տեսնում իր օրինաւոր սեպհականութիւնից և աղքատ վիճակի մէջ, կարօտ բարեգործական ընկերութեան օգնութեան և կամաւոր տուրքի, իւր գոյութիւնը մի երկու միաբան և մի փոքրիկ ծխական ժառանգաւորաց դպրոց պահպանելու համար: Եւ այդ զրկանքը վանքին հասել է ոչ թէ օտարներից, այլ իւր հարազատ զաւակներից՝ Նախիջևանցիներից, յաւուրս քաղաքագլխութեան հանգուցեալ պ. Յարութիւն Խալիպեանի 50-ական թուականներին: Վանքի գետինը, սորա ջանքով և կամայականութեամբ քաղաքի սեպհականութիւն դարձաւ, հակառակ օրէնքի և նա ցայսօր վայելում է այդ կալուածքի արդիւնքը, մինչդեռ նորա օրինաւոր տէրը՝ Ս. Խաչ վանքը կանգուն կայ: Այն ժամանակ Նոր-Նախիջևան քաղաքի վարչութիւնը բացարձակ դիրք ունէր, իւր մագիստրատով և քաղաքագլխով, որ եթէ կամքի տէր և խելօք անձն էր, անսահման իշխանաւորի դեր էր խաղում. այսպիսի անձնաւորութիւն էր և հանգուցեալ պ. Յ. Խալիպեանը: Սա ցանկացաւ և յափշտակեց վանքի կալուածքը:

Բայց ներկայ ժամանակս այլ է, Նախիջևանի վարչական եղանակը փոխուած է, ինչպէս և նորա բնակչաց զարգացման ու հասկացողութեան աստիճանը:

Մենք յոյս ենք տածում, որ մեր ներկայ նախիջևանցի եղբարց ջերմեռանդութիւնը դէպի եկեղեցին և արդարասիրութիւնը կը վերադարձնեն հայ վանքին իւր սեպհականութիւնը, աչքի առաջ ունենալով, որ օրէնքն է այդ նրան տալիս: Մենք կարծում ենք, որ եթէ մեր Նախիջևանցի եղբարք իրանք կամաց արդարադատ չեն գտնուել դէպի վանքը, հոգևոր բարձրագոյն իշխանութիւնը միշտ միջոց կ'ունենայ օրինաց հիման վերայ, իւր վանքապատկան կալուածքը նրանցից յետ ստանալու:

«Մեղուի» մէջ վանից ուղարկած մեծ. պ. Կամսարականի ընդունելութեան ժամանակ արած ցոյցերի նկարագրութիւնը հրատարակելիս, խմբագրութիւնս մի քանի զգուշացուցիչ նկատողութիւնք էր արած, որ այսօր պ. Կորինը «Արձագանքի» մէջ յորդոր է համարում դէպի ապերախտութիւն և ստրկութիւն և այլն և այլն:

Երախտագիտութիւնը հայի բնաւոր յատկութիւնն է. դորա մասին կասկած չը կայ. բայց դէպի մեկը յայտնած այդ երախտագիտութեան արտայայտութեան չափազանց ձևերը վնասակար կարող են լինել, երբ նոքա ուղղած են իբրև ցոյցեր մի այլի դէմ.

Մենք կարծում ենք, որ մեր նկատողութիւնը հասկանալի եղաւ և իրաւացի համարվեցաւ վանեցոց առողջամիտ մասից. Կորիններին և Նապաստակների խօսքերին կէտ չենք տալիս. Յայտնի է, որ Տաճկաց կառավարութիւնն վերջին տարիներս մեծ կասկածով նայում է իւր հպատակ հայերի վերայ, թէև բոլորովին սխալ հայեցակէտով, բայց այս վերջինս իրողութիւն է, ուստի և մի օտար պետութեան ներկայացուցչին եղած հրապարակական ցոյցերը բնականաբար պիտի նպաստեն տաճիկ կառավարութեան կասկածների զօրանալուն. ինչ օգուտ դրանից. բացի վնասից, ոչինչ.

Մենք չենք տարակուսում, որ ոչ ռուսաց կառավարութիւնն և ոչ էլ նորա ներկայացուցիչ մեծ. պ. Կամսարականբէկը կարօտ լինին այնպիսի ցոյցերի տաճկահայերի կողմից, որ նրանց վնաս պիտի պատճառէ, Մենք համոզուած ենք, որ ամենից աւելի նոյն իսկ մեծ. պ. Կամսարականն իւր մէջ դժգոհ մնացած կը լինի այդ չափազանց ցոյցերից.

Նա լաւ գիտէ, որ իւր գործողութիւններով բոլորովին զրկուած է ամենքի համակրութիւնն ու երախտագիտական զգացմունքը. ուստի բնաւ կարօտ չէ նոցա արտայայտութեան արտաքին չափազանց ձևերով, որոնց վնասը պէտք է հասնէր նոյն իսկ իւր սիրելիներին.

Դժբաղդութիւն է, որ մեր տաճկահայ եղբարց մէջ կան այնպիսի քաղաքագէտներ, որոնց համար քաղցր է թէ իրանց և թէ ժողովրդեան «սաղ սաղ գլուխները աւետարանի սակ դնելը». Դրանց բան հասկացնելը, գայլի գլխին աւետարան կարդալ է. Այդպիսիներ չարքումն են և Կորինները.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ—ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ

5 հոկտեմբերի.

Ո՞ր Նոր-Նախիջևանցի հայը չը գիտէ, որ Ռուսաց Ողորմած Մեծն Եկատերինէ II կայսրուհին 1778—79 թուականներին արտօնութեամբ ընծայած է ութսուն հինգ հազար դեսեատին գետին մեր պապերին ժառանգելու յաւիտեան՝ որդւոց որդի. փոխանակ մեր Տաւրիկեան Թերակղզւում թողուցած ամբաւ հարստութեան և հողային կալուածներին, որ երեք դարում արիւն—քրտինք թափելով Խրիմումը ստացել էին մեր պապերը, և ո՛րն ժառանգաբար թողուցել էին իրենց զաւակներին: Եւ ո՞վ չը գիտէ, որ մեր հայ եղբարց կէսէն աւելին ճանապարհին մեռած և թաղուցած են իրենց ոսկորները անապատումը և նրանց հասանելի հողերին պիտի տիրապետէին մնացողներն, իբրև ժառանգութիւն:

Ո՞վ մեզանից չը գիտէ, որ այդ հողերից մեծ մասն յիսուն հինգ հազար դեսեատինի չափ անցաւ մեր հինգ գիւղերի գիւղացիներին, իսկ երեսուն— 35 հազար դեսեատինի չափը մնաց քաղաքի հայերիս:

Ո՞վ կարող է ուրանալ, որ մեր պապերի ժառանգը մենք չենք—Նախիջևանի հայերս— և այդ հողերը մերը չէ, և՛ սոցանէն բղխած արդիւնքը մեզ չէ պատկանում:

Ուրեմն պարզենք խօսքերս:

Նոր-Նախիջևանի հայերիս պարագլուխ աղաները, մի բանը մինչև հարիւր անգամ ականջներին չի փրչես, չեն լսեր: Քաղաքը գտնվում է Ռուսաստանումը մէջի հպատակ ժողովրդովը. քաղաքիս մէջ այժմ ամեն ազգի պատկանող բնակիչներ կան և այդ հայերիս՝ սեպհական հողերի արդիւնքը այժմ՝ միայն մեզ չէ պատկանում, այլ ամեն մի բնակիչ մաս ունի. ուրեմն ինչո՞վ է երևում, որ մերն է— հայերիս: Ինչո՞ւ այդպէս է, որ մեր սեպհական կայքի արդիւնքը բաժանում ենք ուրիշների հետ.. ի՞նչ առատաձեռնութիւն է... ի՞նչ մեծահոգութիւն է...

Թէ և այս նորերումս հասկացող անձինք մտածում են քթերի տակից, բայց ի՞նչ օգուտ որ այս օր կ'ասեն, վաղը կը մոռանան:

Դեռ այդ բաւական չէ գիտենալ. մենք գիտենք մի ուրիշ բան ևս, որը աններև սրբապղծութիւն և անիրաւութիւն է: Տասը հազար դեսեատինի չափ այդ հողերից՝ պատկանում էր մեր Ս. Խաչ վանքին, որը գտնվում է քաղաքիցը վեց—եօթը վերստ հեռաւորութեամբ կանգնած: 1845—50 թուականներին հանգուցեալ Յարութիւն Խալիպեանը իւր քաղաքագլուխ եղած ժամանակ, իւր հզօր զօրութեամբ, այդ հողը վանքից խլելով սեպհականացուցեր էր քաղաքին, որը մինչև այս օրս այդպէս էլ քաղաքապատկան մնացած է և վանքը իւր հողէն զրկուած է. հող չ'ունէ:

Մենք, ինքներս խլել ենք վերոյիշեալ վանքիցը հողերը և կընքել քաղաքի անունով, և՛ արդիւնքը քաղաքի ընդհանուր գանձարանը մտնում է: Այս բանին համար ի՞նչ ասենք:

Վաղուց է, որ այդ մեր սուրբ վանքը կառավարվում է քաղաքից և Մարդասիրական ընկերութիւնից ընտրուած երկու հոգաբարձուներով և Էջմիածնիցը նշանակուած մի վանահայր վարդապետով, բայց ի՞նչ կառավարութիւն դարդակ տակառների վերայ, երբ հողերը խլած են վանքիցը: Իսկ Մարդասիրական ընկերութեան նիւթական օգնութեամբը վանքում գտնուած դպրոցը թշուառ վիճակ ունի:

վերայ են գտնվում և երբէք չեն մտածում իրենց հոգւոյ փրկութեան համար։

Եւ յիրաւի այնպիսի մի սաստիկ մառախուղ էր պատել Շուշին, որ ոչ թէ չորս կամ հինգ քայլ հեռաւորութեան վերայ ոչինչ չէր նկատվում, այլ ինչպէս ժողովուրդն է ասում. «Եթէ մատդ կոխես մարդի աչքը չի տեսնիլ»։ Որսորդներն էլ այդպիսի ժամանակներ և տեղեր են փնտռում տգէտներին և պարզամիտներին որսալու։

— Եթէ ինձ լսես, գործդ շատ լաւ կը լինի։ Լաւ խամութ կունենաս, երջանիկ կապրես, երբէք այդպիսի դժուարութիւնների չես հանդիպելու Դու, կինդ, և երեխաներդ այնպէս մերկ չէք լինիլ և այլն և այլն, այսպիսի խաբուսիկ և նենգ խոստմունքներ։

Այդ առատ խոստմունքը լսելով մարդ-որսից, Գասպարը շլացաւ։ Բայց սկզբում չէր ուզում հաւատալ։ Վերջապէս այդ խնդիրը մնաց որսորդին յաջողեցաւ համոզել շահասէր և աղքատ Գասպարին և տուաւ նրան մի քանի ռուբլի, որով նրա աչքերին «թող փըչեց»։

Մովսէսը նոյնպէս սկզբում լուսաւորչական հայ էր, բայց ընկնելով պօլսեցի հայ-փաստօրների ձեռը, նոքա իրանց ճարպիկութեամբ, փքուած խօսքերով և ուրիշ միջոցներով կարողացան համոզել Մովսէսին, որ թողնէ իւր կրօնը և պաշտէ ըստ իրանց, միակ ճշմարիտ քրիստոնէական հաւատը։ Եւ այդ յաջողեցաւ պօլսեցի փաստօրներին, որովհետև նա գաղափար չունէր իր կրօնի մասին։ Ինչպէս որ մի ծառ լաւ արմատ բռնած չի լինիլ մի թոյլ կամ զօրեղ քամի կարող է նրան հեշտութեամբ բունից պոկել, նոյնը և պատահում է ահա մեր տգէտ ժողովրդի հետ։ Մովսէսը ընդունելով բողոքականութիւնը, միշտ յաճախում էր դոցա ժողովներին և վերջապէս ինքն էլ եղաւ դոցա գործիքը կամ աւելի լաւ է ասել ուռկանը, որով որսում էին դորա պէսներին։ Ուռկանը դառնալով հայրենիք, նա ծրագիր էր ստացել իւր վարպետներից, որով պէտք է ինքն էլ սկսեր որսալ։ Նախ և առաջ սկսեց իր տանից, բայց դրան չը յաջողուեցաւ իր կնոջ համոզել, որ թողնէ կրօնը, մանաւանդ որ նա լսել էր թէ բողոքականները սրբերին սուտ են համարում. Արդէն այս բաւական է հայ կնոջը, նա կը խլանայ և չի ուզիլ ուրիշ վարդապետութեան, նա քաջութեամբ կը պատրաստի չը թողնելու իրա սրբերին, նա դորա համար կը զոհուի, արիւն կը թափի, եթէ չափազանցութեան չեմ հասցնում, Միայն մնում էր նրան թողնել կնոջը և կինը այդ ամենայն ուրախութեամբ յանձն կառնէր, միայն ազատուէր այդ հրէշից, որը ամեն օր տանջում, խաչում էր նրան։ Նա չէր յանդգնում թողնել կնոջը, որովհետև վախենում էր ժողովրդի «քեօթակից և ոչ ոք չը գիտէր, թէ ինչու համար յանկարծ այդ խաղաղ և երջանիկ տան մէջ դժտութիւն ընկաւ. Մովսէսի օտարութիւնից վերադառնալուց յետոյ. իսկ դորա կինը, ինչպէս որ ամեն մի հայ կնոջ սովորութիւն է, այդ տան գաղտնիք համարելով, երբէք դուրսը ոչինչ չէր ասում։ Մինչև անգամ իր հօրը և մօրը։ Ընտանիքի գաղտնիքը դուրս տանելը, մի մեծ յանցանք է և միևնոյն ժամանակ մեծ մեղք։ Տիկինը աշխատում էր իր ընդդիմադրութեամբ մարդուն կրկին դարձնել իր եկեղեցու ծոցը. Բայց այդ դրան չը յաջողուեցաւ. միայն խեղճ տիկինը զոհ գնաց թէ Մովսէսի բռնութեանը և թէ իւր մտատանջութեանը.

Մովսէսը այդպիսի խարեբայ և նենգ միջոցներով կազմեց մի փոքր շրջան, որոնք շաբաթ երեկոյեաններ և կիւրակի առաւօտները ժողովւում էին դորա սենեակը, ուր նա նոցա կարդում էր Աւետարանը և իր հասկացողութեան համեմատ բացատրում էր։ Այս ժողովներին յաճախում էր և Գասպարը։ Ժողովի անդամները, աշխատում էին տարածել այդ վարդապետութիւնը իրենց ծանօթների և բարեկամների մէջ։ Բայց Գասպարը չէր յանդգնում այդ քայլը անել. Նա հետեւում էր Մովսէսին—այսինքն աշխատում էր նախ մտցնել իր ընտանիքի մէջ, առանց ի նկատի ունենալու Մովսէսի բռնած դիրքի վատ հետեւանքը և ապա ձեռք զարկել շրջակայքին. Նա նոյն անյաջողութիւնը ունեցաւ, ինչ որ Մովսէսը—այսինքն չը կարողացաւ իր կնոջը համոզել։ Այստեղ ևս սկսուեցաւ ընտանեկան փոթորիկը և սոցա տիրեց աւելի դժբաղդութիւն, որովհետև Գասպարը հաւատալով Մովսէսի խոստմունքին, այլ ևս չէր բանում, իսկ կինը, որ առաջ ուրիշի համար զանազան գործ կատարելով փողեր ստանում և մի կերպ կառավարվում էին, այժմ բացէ ի բաց մերժվում էր ամեն ընտանիքներից, իբրև բողոքականի կին։ Ոչ ոք չէր լսում նրա աղաչանացը, նըրա լացին։ Ոչ ոք չէր հաւատում, որ նա չէ հետեւում իւր ամուսնուն։ Այսպէսով նրանք ընկան ամենաթշուառ վիճակի մէջ։ Գասպարը ամեն ժամանակ Մովսէսից փող էր խնդրում, իսկ նա կոպէկներ տալով, հաւատացնում էր, որ դեռ ընկերութիւնից փող չէ ստացել և եթէ ստանայ իսկոյն կը տայ։ Նա չի ուզել, որ իրենց հաւատացեալները ապրելու համար այնպէս դժուարութիւններ կրեն։ Գասպարը ստիպուած էր պարտք անել, մինչև որ խարեբայից փող կ'ստանայ և կը վճարի։ Սկզբում որտեղ դիմեց բացասական պատասխան ստացաւ, որովհետև թողել էր իր սուրբ եկեղեցին։ Բայց վերջապէս ապրելու համար փող էր հարկաւոր և չը նայելով նոցա բացասելուն, միշտ դիմում էր աղաչելով, պաղատելով, որ օգնեն իրեն։ Մի քանի գթասէր մարդիկ խղճալով դրա ընտանիքին օգնութիւն տուին այն պայմանով որ մի տարուց յետոյ պէտք է անպատճառ վճարէ։ Իսկ նա խոստացաւ ոչ թէ մինչև մի տարին, այլ մի առ ժամանակից յետոյ դարձնել նոցա փողերը, յոյս ունենալով որ Մովսէսից կ'ստանայ։ Անցաւ բաւականին ժամանակ։ Գասպարը կրկին դիմեց նրան և փող խնդրեց, բայց միևնոյն պատասխանն ստացաւ։ Նա սաստիկ զայրացաւ։

Պարտքի ժամանակը լրացել էր։ Պարտատէրերը սկսել էին նեղել սրան և պահանջել իրենց փողերը։ Գասպարը սոցա նոյնն էր պատասխանում, ինչ որ Մովսէսը իրեն. Բայց «դանակը հասել էր ոսկրին», նոքա այլ ևս համբերել չէին կարողանում։ Մի օր էլ պարտատէրերը սաստիկ նեղելով նրան, չափից դուրս զայրացրին։ Ո՞ւմ դիմէր իրեն օգնելու, ոչ ոք չը կար։ Խելագարի պէս, բոլորովին իրեն կորցրած, վազեց դէպի Մովսէսի մօտ։ Հասնելով նրա տունը, դուռը դրխկրխկացնելով բացաւ և առանց մի խօսք արտասանելու, ուղղակի մտաւ Մովսէսի սենեակը և օձիքից բռնելով, աթոռից գցեց գետին և սկսեց նրան մի լաւ «քեօթակել»։ Մովսէսը բոլորովին շփոթուեցաւ, կարծում էր թէ սա խելագարուել է, ուստի երկիւղից ծառաներին օգնութեան կանչեց։ Հազիւ լսելի եղաւ ծառաներին, իրենց տիրոջ ձայնը և օգնութեան հասան, ազատելով Գասպարի ձեռքից նրան։ Բայց դոցանից ոչ ոք չէր համարձակվում նրան «ձեռք տալ», տեսնելով խճճուած մազերը և դէմքի զարհուրելի դժգոյնութիւնը, որ կատաղի տեսիլ դէմք էր ստացել։

Չէ՛, ժամանակ է մտածել մեզ այդպիսի բաների վերայ և քանի որ ուշ չէ, աշխատենք, որ անցեալ սխալներս այժմ ուղղենք... Տանք վանքի հողը վանքին և մաքրենք մեր խիղճը... Հասկանո՞ւմ էք: կազմենք մի առանձին հոգաբարձութիւն*) և յանձնենք նոցա վանքը նորա վարելահողովը և գիւղովը: Թո՛ղ կառավարեն, թո՛ղ սարքեն օգտաւէտ հաստատութիւն մը և վանքի բոլոր արդիւնքներովը թո՛ղ գործեն յօգուտ չքաւոր հայերի զաւակների ճրիապէս: Թո՛ղ սարքեն գիւղը նոր հիման վերայ — երկրագործական, գիւղատնտեսական և անասնապահական ճիւղերով. գործնական կերպիւ պարապմունքներ և այլն: Սահմանել նոր գործնական ծրագիր հաստատութեամբ էջմիածնի և փորձերով ընթանալ դէպի կատարելագործութիւն:

Ահա՛ ինչ է հարկաւոր անել: Եթէ բարեգործական և Մարդասիրական ընկերութիւնների ղեկավարները լինեն մարդասէր, բարեխիղճ և եռանդուն մարդիկ և կամենան իրենց անունները անմահացնել՝ թո՛ղ միաձայն պահանջեն քաղաքական կառավարութիւնից վանքի պատկանած սեպհական 10,000 դեսեատին չափ վարելահողը որը մեր նախորդները խլել էին վանքից և անիրաւարար սեպհականացուցել քաղաքին: կարծելի է, որ քաղաքային ձայնաւորները և ղեկավարները այդ արդարացի պահանջին դէմ ընդդիմութիւններ չեն անելի, իսկ եթէ որ պատահի անսպասելի այդպիսի մի բան և արգելք, այն ժամանակ հոգևոր կառավարութեան և օրէնքի միջոցով գործել, պահանջել, ստանալ և վերադարձնել վանքի հողերը վանքին:

Հասկացողների համար պէտք է, որ լինի արժանի ուշադրութեան խնդիր այս համառօտ և պարզ օգտաւէտ առաջարկութիւնս:

Ց. Պ.

*) Մի մի անգամ բարեգործական և մարդասիրական ընկերութիւններից և՛ երկու քաղաքի սուրբ Լուսաւորչաց աւագ եկեղեցիի ծուխից՝ հանգերձ էջմիածնիցը Նշանակուած վանահայրովը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ամսոյս 3-ին շաբաթ, տեղի կունենայ Նուագահանդէս յօգուտ հեղեղից վնասուած ագուլեցիների: Նուագահանդէսի գլխաւոր առիթն ու կազմակերպողն է մեծ. տիկին Տէրէնց-Դորդանեանցը, ինքը տիկինը պիտի բարեհաճի երգելու և՛ Հէրնէի «Ես էլ ունէի երբեմն հայրենիք» բանաստեղծութիւնն, որոյ համար եղանակ յօրինել է պ. Գ. Դորդանեանը: Ցոյս ունինք, որ Թիֆլիզի հասարակութիւնը, համեմատ իւր բարեգործական զգացմանց, մեծ բազմութեամբ կ'այցելէ նուագահանդէսին և կը տայ իրան վայելուչ առատ տուրքը յօգուտ կարօտեալ ագուլեցիներին, որոնք իրանք էլ միշտ առատաձեռն եղած դէպի այլ կարօտեալները: Ցարգ և պատիւ նոցա, ովք այսպիսի բարեգործական ձեռնարկութեանց հետևում են:

* * *

Ներկայ համարում բաւականանում ենք ի Տէր հանգուցեալ Ներսէս Պատրիարքի համառօտ կենսագրութեան հրատարակութեամբ, աւելի ընդարձակն ապագային թողնելով:

* * *

Հոկտեմբերի 26-ին փարիզում խոլերայից հիւանդացել են 37 հոգի, որոց 12-ը վախճանել են:

* * *

Միդօնում օդապարիկը ղեկավարելու երկրորդ փորձն եղել է, որ կատարելապէս յաջողվել է. օդապարիկը ղեկավարեցին դէպի Բիլլինկուր և այստեղից կրկին յետ Մեդօն, այնտեղ, որտեղից նա ճանապարհ էր ընկել:

* * *

Մեզ հաղորդում են Նոր-Նախիջևանից, որ հոկտեմբերի 25-ից սկսել են քաղաքի իրաւատուների և քաղաքագլխի ընտրութիւնքը:

* * *

Նոյն տեղից հաղորդում են, որ դրամատիկական խումբը շատ ծանրաշարժ է, վերջին անգամ մի ներկայացումն (Սանդուխտ) տուել է. բայց անյաջող: Կարծում ենք, որ ներկայացմանց կենդանութիւն տալու համար, հարկաւոր է տեղական կեանքից տեղական բարբառով պիէսներ ներկայացնել,

* * *

Կիւրակէ, ամսոյս 4-ին Վանաց աւագ եկեղեցում յետ ս. պատարագի կատարուելու է ի Տէր հանգուցեալ Ներսէս Պատրիարքի հոգեհանգիստը: Հանգուցելոյ յիշատակը յարգել ցանկացողները հրաւիրվում են նոյն եկեղեցին: Ս. պատարագը կ'սկսուի ժամը 11-ին:

* * *

«Դրօշակայում» կարդում ենք. — Հինգ տարի առաջ յօգուտ մի չքաւոր ուսանողի սիրողների խումբը մի ներկայացում տուեց, որից գոյացաւ 236 ռ. զուտ արդիւնք և յանձնուեցաւ ըստ պատկանելոյն՝ այն է պ. Մ. Ա. Խաչվիլին: Այսօր այս պարոնը աւարտելով իւր ուսումը, առաջարկում է ներկայացումից ստացած փողը յետ ստանալ: Սիրողների գլխաւորը երեք ուրիշ մասնակցողների համաձայնութեամբ յիշեալ գումարը ստանալուն պէս ուղարկել է Խարկովի համալսարանի չքաւոր ուսանող Բ. Ա. Ի-ին: Այս վարմունքը թէ և պ. Մ. Ա. Ի-ի կողմից լոկ պարտականութեան կատարումն է, բայց պարտականութեան ճիշդ կատարումը մեր ժամանակում հազուագիւտ երևոյթ չէ արդեօք:

* * *

Նոյն լրագրին Մօխիս գիւղից (Գօրւայ գաւառ) գրում են. — Մօտ օրերումըս մի սարսափելի անցք պատահեց այստեղ: Մի քանի հարբած երիտասարդներ գիշերով ներս են մտնում մի այրի կնոջ տունը: (Նոցա գլխաւորը կամեցել է կնոջը անպատուել). կնոջ աղաղակից զարթնում են հարևանները. ճիւաղները փախչում են, բացի մէկից, որը իսկոյն բռնվում է»

* * *

Մեզ հաղորդում են. — Հոկտ. 10-ին Եէլենովկի ու Ախտայի միջավայրում զարմարլուեցի դպիր Գալուստ Աւագեանին Գեանջեցի թիւրք ֆուրգօնչիք կողոպտած են. բացի հանդերձներից և պատրաստի 20 ռուբլուց՝ հետևեալ գրեանքն ևս յափշտակած են. որոց մասին տեղեկութիւն ունեցողը թող բարեհաճէն լրագրիս ուղղակի հաղորդագրելու:

Ահա յափշտակած գրեանց ցուցակը. 1. Խրատական գիրք, 2. Եղիշէ, 1. Տաթևացի, 1. Ընտիր հատուած, 1. Ձայնագրեալ ժամագիրք, 1. Ձայնագրեալ աբարողութիւն, 3. Թուաբանութեան գիրք 1, Ձայն քաղմաց, 1. Խորենացի, 1 Կիրակոս պատմագիր, 2. Զամչեան 3 հատոր Հայոց պատմութիւն, 3. Բժշկական ձեռացագիր, 1. ռուսաց Աւետարան, 2. Քերականութիւն Գարագաշեանի և Պալասանեանի, 2. Ձայնագրեալ երգարաններ, 1. Ձայնագրութեան կանոնագիրք, 1. Մեկնութիւն յայտնութեան, 1. Առակաց գիրք, 1. Զաքչեան Հայոց պատմութիւն, Ուսման և աստիճանի վկայագրերն:

* * *

Գլդան գիւղից (Աէծալի մօտ) «Դրօշակին» գրում են. — Մարդասպանութիւն, գողութիւն, այգիներ կտրատել և այլն և այլն մեզանում սովորութիւն է դարձել: Երեք օր առաջ մի զարհուրելի անցք պատահեց: Այստեղ մի մկկիտան Գիօրգի Գէչուշվիլին և Գաթիկօ Գօզալաշվիլին կռուեցին: Գիւղի տանուտէր Գիօրգի Նարիմանովը մէջն ընկաւ հաշտեցնելու մտքով: Կռուողներից մէկը՝ Գաթիկօն յարձակուեցաւ տանուտիրոջ վրայ և խանջալով (դաշոյն) վիրաւորեց, որոշմելին երկրորդ օրը վախճանուեց: Ինչպէս ասում են մարդասպանը իսկոյն և եթ գալիս է Թիֆլիզը, յափշտակում է Միրզոյեանցի ձին և նորից վերադառնում է գիւղը իմանալու թէ՛ տանուտէրը կենդանի է թէ մեռած. և երբ լսում է նրա մահը, իսկոյն փախչում է, սպառնալով ուրիշներին էլ այդ օրը կանգնացնել: Խեղճ տանուտիրոջ կինը և մանր երեխայքը մնացել են հացի կարօտ, նոցա լալը աշխարհք է բռնել:

* * *

ԲԱԳՈՒԻՑ պ. Ասպետը գրում է. — Արդէն բաւական ժամանակ է, որ քաղաքումս արհեստեղ ներկայացումներ տեղի չեն ունենում: Թէպէտ մասնաւոր գողութիւններ պատահում են, բայց այնուամենայնիւ պէտք է խոստովանուած, որ ներկայումս գոհ ենք մեր վիճակից:

Եթէ այս տարի յարգելի Զիւան աշղի շնորհաբեր այցելութիւնը իւր գեղեցիկ խումբով չը լինէր, կատարեալ մեռելութիւն պիտի տիրապետէր մեր հայ հասարակութեան մէջ: Այժմս շնորհիւ մի քանի մարդկանց, նա մանաւանդ պ. Գրիգոր Գիլզարեանցի, մեր հայ հասարակութիւնը ուրախ տրամադրութեան մէջ է և միանգամայն յափշտակուած պ. Զիւանի գեղեցիկ երգերով:

* * *

Նոյնը հաղորդում է. — Տեղիս թատերասէրների մի խումբ կամենում էր օպերա մի ներկայացումն տալ բարեգործական նպատակաւ, բայց լսելով որ Թիֆլիզից շուտով դերասաններ պիտի գան Բագու այս ձմեռ ներկայացումներ տալու, վճռեց առ ժամանակ դադարեցնել, որպէս զի նոցա վնաս չը պատճառեն իրանց խաղով: Սակայն անցան բաւական ժամանակ և ոչ ոք էլ չ'երևացաւ մեր քաղաքի մէջ:

* * *

Շնորհակալութեամբ ստացանք հետևեալ նորատիպ գրեանքը. 1) «Վայելչագրութեան դասաւանդութեան եղանակը» աշխատասիրից Մ. Տէր-Սարգսեան, Թիֆլիզ 1885. գինը 20 կոպէկ. 2) «Տարրական երկրաչափութիւն» հեղինակութիւն

Նա աշխատում էր ազատուել ծառաների ձեռից, որպէս զի «վրա ուզածը անէ», բայց չէր յաջողվում:

Նա սկսեց կցկտուր խօսքեր արձակել. «դո՞ւրս ինձ խափում, դո՞ւրս ինձ քեամբաղղացնում, դո՞ւրս իմ տան մէջ կախ քցում, դո՞ւրս ինձ խայտառակում քաղաքիս մէջին, դո՞ւրս իմ ըրախորց հացը կտրցնում, ա՛ քու հացդ էլ Աստուած կտրցնի, քու տունը Աստուած քանդի: Դէ ինձ լաւ ապրել, լաւ դուքեանս խոստացալ տօ Է, տօ: Մինչեւ իմ ձեռքիցս օղըմըս պրծնիս, հոգիդ հանելում—հոգիդ: Ա՛խ, մին բեզ թողեցէք ընդրա մէջան երկու ճոթ անեմ է, բալքամ սիրտս զինջանայ:

Գասպարը վերջին անգամ հաւաքելով ույժերը, այնպիսի սաստիկ արագութեամբ յարձակուեց Մովսէսի վերայ, որ կարողացաւ ազատուել ծառաներից, և մի ապտակ խփելով գլորեց գետնին: Ծառաները կրկին բռնեցին նորան և դուրս բերին: Թշուառը չէր կարողանում յառաջ գնալ սաստիկ բարկութիւնից, և ուշաթափ ընկաւ բակումը: Ծառաներից ոմանք աշխատում էին իրենց տիրոջը ուշքի բերել, իսկ ոմանք Գասպարին: Նրանք հազիւ կարողացան դոցա ուշքի բերել և ծառաներից մէկը Գասպարին բերեց իրենց տունը: Սա թէև ուշքի էր եկել, բայց այնուամենայնիւ ոչինչ չէր զգում, բոլորովին ապշել էր: Կինը այդ տեսնելով, սկսում է բղաւել, լաց լինել ծնկները կոտրատել: Այդ աղմուկի վերայ հաւաքվում են հարևանները և տեսնում են Գասպարին աչքերը չռած, անզգայաբար այս կողմը, այն կողմն է նայում, բոլորովին մարած, գոյնը թռած և որքան խօսացնում էին ձայն չէր հանում: Երկար ժամանակ այդ դրութեան մէջ մնալով, միայն մի անգամ հօ, աջան բառերը արտասանեց և այն ժամանակ, երբ իւր տասնամեայ որդին լալով հայր էր բղաւում: Հարևաններից ոմանք սառել, կանգնել էին, իսկ ոմանք օգնում էին խեղճ և թշուառ կնոջը: Վերջապէս մի քանիների խորհուրդով, բարձ դնելով նրա գլխատակին հանգիստ թողին: Նա այդ դրութեան մէջ մինչև արեգակի մայր մտնելը մնաց: Իսկ կանայքը խումբ-խումբ եղած դատողութիւններ էին տալիս: Ոմանք ասում էին «Աստուած ա բռի ըրալ է, տեսնալու վէր իրան էն գուզ, սուրբ հաւատը՝ թողալայ, քեցալ լիւտերական դեռալ, էստ դի օր ա քըցալ»: Իսկ ոմանք ասում էին. «սուրբերնն ըրալ է, էդ ըզզա-մեռերը ասումըն թա սուրբերը հինչըն, մեզ նման մարթիքըն. այամս խարարախլալ, ընդրանց աչքերը քոռանայ, ումբրնին կտրուի, էտա դիրն ասըմ, վէր դի օրըն ընկնմ է, վա՜յ Աստուած, դու հեռու տանիս, դու ոչ ըչանց տատ», խաչակնքելով երեք անգամ երեսները: Այդ ժամանակ Գասպարը յանկարծ ըռթափվում է այդ դրութիւնից, տեսնում է, որ իրենց տանն է և բաւականին կանայք են հաւաքուել: Նա մնում է զարմացած, ինքն իրեն ասում է. Տէր Աստուած ինչ է պատահել: Կնոջը կանչում է հարցնում և կինը պատմում է նրան ինչ որ պատահել էր: Այդ նրա վերայ տխուր տպաւորութիւն է գործում, ընկնում է խորին մտածողութեան մէջ և յանկարծ սկսում է երեխայի պէս լաց լինել: Հաւաքվում են դրա մօտ ծեր կանայքը և սկսում են մխիթարել, վերջապէս մի կերպ հանգստացնում են: Այդ դէպքից յետոյ, նա բոլորովին թողնում է երջանկութիւն խոստացողին և ճշմարտութիւն քարոզողին, մինչև անգամ չի էլ ուզում տեսնել նորա երեսը և կրկին դառնում է իր եկեղեցւոյ ծոցը:

Ցոյսը ամենայն տեղից կտրուել էր, նա գիտէր որ ոչ ոք չը պէտք է օգնէ, իսկ արհեստը բանացնել չէր կարող, որովհետև գործիքները ծախել էր և չունէր այնքան միջոց, որ նորից առնէր: Տունէ տուն ընկնելով սկսեց ողորմութիւն հաւաքել: Պարտատէրերն էլ իմանալով, որ այլ ևս յոյս չը կայ իրենց փողը ստանալու, «ձեռը վերցրին»: Կինն էլ սկսեց իր առաջուայ գործը, այժմ բոլոր հայ ընտանիքները սիրով ընդունում էին նրան, որովհետև արդէն գիտէին, որ ամուսինը դարձել է իր եկեղեցւոյ ծոցը: Բայց նոքա առաջուայ պէս չէին ապրում, վերջին թշուառութեան և աշխատութեան մէջ էին. «ամիսներով տաք կերակուրի երես չէին տեսնում»: Գասպարը չէր կարողանում այնքան բերել, որ կարողանար ընտանիքի հացը միայն հայթայթել, որովհետև այդ դէպքից յետոյ նա յաճախ ուշագնաց էր լինում և այդ հիւանդութիւնը, թոյլ չէր տալիս նրան արիութեամբ ողորմութիւն հաւաքել և տան ամէնօրեայ պաշարը հասցնել: Իսկ կնոջ օգնութիւնը շատ չնչին էր, որովհետև Շուշվում բանուոր կանայքը չեն վարձատրվում: Ողորմութիւն հաւաքելը և այդ հիւանդութիւնը շուտով «վայր ձգեցին» Գասպարին: Քառասուն տարեկան հասակում նրա մազերը բոլորովին սպիտակել էին, նրա դէմքի գծագրութիւնը բոլորովին փոփոխվել էր, նրա ձեռները և ոտները սկսել էին դողալ: Քառասուն և հինգ տարեկան հասակում նա կնքեց իր կեանքը, չը կարենալով տանել այդ դրութիւնը և հիւանդութիւնը, թողնելով անտէր, քաղցած, մերկ, սուգի և դառնութեան մէջ մի համեստ և բազմանդամ ընտանիք:

Գասպարի մահից յետոյ, կինը խելագարուեցաւ, թողնելով բոլորովին անտէր իր զաւակաց: Ի՞նչ պէտք է անէին խեղճ, որբ մնացած տղաները: Մի առժամանակ ապրելով իրենց ծնողաց վերայ աչքներին չէին ընկնում նիւթական անելանելի դրութիւնը: Բայց շուտով զգացին դրա դառնութիւնը, իւր զարհուրելի կողմերով: Մի այնպիսի քաղաքում, ինչպէս Շուշին է, շատ դժուար կարելի էր այդպէսներին հաց վաստակել, իրենց մաքուր աշխատութեամբ: Տղաները ընկան դուռէ դուռը, լալով աղաչում պաղատում էին օգնել, պատմելով իրենց հետ պատահած դժբաղդութիւնները: Բայց այդ անմեղների աղիողորմ աղաչանքը և խնդիրքը, բոլորովին արձագանք չը գտան մեր լեռնացիների սրտերում: Իսկ աղջիկները սկսան դուլպա գործել և վաճառել: Այդ միջոցաւ ձեռք բերած վարձատրութիւնը, չէր բաւականանում իրենց ամենաանհրաժեշտ կարիքները հայթայթելու: Դոքա բոլորովին յուսահատուեցան: Ո՞ւր դիմեն, ուր գնան, ինչ անեն, ամենքից արհամարհվում են և ոչ ոք դրանց չէր հովանաւորում: Ահա այսպիսի անելանելի դրութեան մէջ էին խեղճերը: Տղաները սկսան մըդավաճառների առաջից, սներից բան գողանալ (հացի խնդիր է) և այդպիսով նոքա դարձան ոչ թէ միայն Շուշուայ, այլ և Ղարաբաղու ամենաքաջ աւազակները: Իսկ օրիորդներին, իրանց աղքատ հարևաններից մէկը խնդրեց այնտեղի մետաքսէ գործարանատէրերից մէկին, ուր ինքը բանում էր, որ ընդունի նոցա իւր գործարանում, որտեղ նոքա կարող են բանալ օրավարձ տասը կոպէկ: Բայց երանի թէ նոքա չարունակէին իրենց համեստ արհեստը և աղքատութեան ճնշող անտանելի դրութիւնը, որ կարող էր նոցա անարատ պահել այդ փչացած մթնոլորտից, որով ապականուած են գործարաններում բանող կանայքը և աղջիկները: Ահա մեր որբ, պարզամիտ և ամօթխած օրիորդները ևս ընկնելով այդ փչացած շրջանը, իրանք ևս փչացան, ապականուեցան այդ մթնոլորտով:

Մովսէսը հանգիստ ու զուարթ, առանց խղճահարուելու, որ ինքը շատ անգամ պատճառ է դարձել այդպիսի համեստ և բարոյական ընտանեաց քայքայման և փչանալուն, անդադար թակարդներ է լարում տգէտներին և միամիտներին որսալու:

Ց. Պ.

պրօֆէսսօր Դաւիտովի. Թարգմանեց երկրաչափ Վախտանգ Հասան-Ջալալեանց. Թիֆլիզ 1884. գինը 1 ռ. 20 կ. 3) «Ոսկէ ձկնիկ» (Պուշկինից) Թարգմանեց Գամառ—Քաթիպա. Թիֆլիզ 1884. 4) Բիւխներ Լուիզայի «Կնոջ կոչումը և գաստիարակութիւնը». Թարգմանեց Գրիգոր Շահրուդաղեանց. Թիֆլիզ, 1884 գինը 40 կ., 5) Երկասիրութիւն «Սէյագի» կապիտան Պետրոս Մաղաթեանց. տետրակ երրորդ. Ա. մասն. Հրատարակութիւն Աղէքսանդրի Ղասաբեանի. Բագու 1884. գինը 1 ռ. 20 կ., 6) Ընդհանուր աշխարհագրութիւն. մասն ուսումնական և բնական (առաջին շրջան) 40 պատկերներով. աշխատասիրեց Աղէքսանդր Սիմէօնեանց. Տփխիս 1884. գինը 60 կոպէկ.

Խմբագիր Գ. ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ.
Հրատարակիչ Հ. ԷՆՖԻԱՃԵԱՆՑ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

«ԿԵՆԴՐՈՆԱԿԱՆ» ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

«ՎԱՐԺԱՐԱՆ»

Մանկավարժական ամսագրի Ա. և Բ. տարեշրջանի մնացեալ օրինակները: Իւրաքանչիւր տարուանը 3 ռուբլի: Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի խմբագրին հետևեալ հասցէով. Въ г. Тифлисъ. Старо-Арсенальная улица, домъ № 24. Ճանապարհածախսը խմբագրութեան վերայ է:

Մամուլի տակից լոյս տեսաւ «Վարժարան» մանկավարժական ամսագրի հրատարակութեամբ հետևեալ գրքոյկները.

1) «ԿՆՈՋ ԿՈՉՈՒՄԸ և ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ» հեղ. Լուիզա Բիւխների. Թարգ. Գ. Շահրուդաղեան. Գինն է 40 կ.:

2) «ՈՍԿԻ ՁԿՆԻԿ» հեղ. Ա. Ս. Պուշկինի, Թարգ. Գամառ-Քաթիպա: Գինն է 10 կ.:

Այս գրքոյկները վաճառվում են «Կենդրոնական» և «Կովկասեան» գրավաճառանոցներում, պ. Շահվերդեանի գործակալութեան մէջ և «Վարժարանի» խմբագրատանը: Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի խմբագրին հետևեալ հասցէով. Въ г. Тифлисъ. Старо-Арсенальная улица, домъ № 24. Ճանապարհածախսը խմբագրութեան վերայ է:

ՄՈՂՆՈՒՈՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՑ ՄՕՏ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ՏՆԵՐ

Համարաւ 3 և 5

ՏՐՈՒՈՒՄ ԵՆ ՎԱՐՁՈՒ

Այն պայմանաւ, որ նորանց նորոգութիւնն և կարկատանքն յանձն առնէ վարձողն: Դիմել երեսփոխանի Մողնույ սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ Թիֆլիսում:

(3—3)

ՅԱՅՏՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

ՍԷՅԵԱՏԻ (կապիտան Պետրոս Մաղաթեանց) ՍՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ընտիր Թղթի վերայ մաքուր տպուած I, II և III մասերը միասին լոյս տեսաւ և արդէն

վաճառվում է Բագվում իմ սեպհական տպարանում և Թիֆլիզի գրավաճառանոցներում. գինն է 1 ռ. 20 կ.:

Ցանկացողները կարող են դիմել հետևեալ հասցէով.— Въ Баку въ Типографіи Александра Гасабова.

6—30

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԷ և ՇՈՒՏ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԻ

Զ. Գրիգորեանի «Կովկասեան» գրավաճառանոցի հրատարակութեամբ.

Ս. Պալասանեանի

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայոց լեզուի (գրաբառ). մասն առաջին. երրորդ տիպ: Մի և նոյն հեղինակի աշխատասիրութիւններից լոյս են տեսած և աշխարհաբար քերականութիւն.

Մասն առաջին գինն է	25	կոպէկ.
Մասն երկրորդ »	40	»
Մասն երրորդ »	20	»

(10—1)

Պատիւ ունիմ հաստացանելու պատուելի հասարակութեան գիտութեանը, որ եկել է Վիեննայի միակ երևելի Թանգարանը (մուզէյ), որ Եւրոպայի ամեն մայրաքաղաքներում հանդէս է եկած, ինչպիսի են Ս. Պետերբուրգ, Մոսկվայ, Փարիզ, Վիեննայ և Բերլին:

Թանգարանի բացման մասին մանրամասնութիւնք յայտնվեն առանձին աֆիշաներով:

Թանգարանը տեղաւորվում է Գոլովինսկի պրօսպէկտի վերայ պ. Միրզոյեվի տեղում:

Վ. ՎԻՆՏԷՐ.

3—5

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«Աղբիւր» ամսագրի հրատարակութեան № 2 պատկերազարդ գիրքը

ԱՒԻՆԱՐԻՈՒՍ

«ՀՍԿԱՅ ՄՐՋԻՒՆ»

(Հունձ, ջրհեղեղ, Հսկայ-Մրջիւնըն ու աւազակ ոռնակը, Արշաւանք, Երկու զօրավար, կովայն Թագաւորութեան մէջ, մրջիւններ ազգային ժողովը, կովանոցի աւերումը) Գինը 40 կոպէկ է. փոստի ծախսով 50 կ. Ծախվում է Բ. Շահվերդեանի լրագրական գործակալութեան մէջ, ուր և պահեստը գտանվում է. Հասցէն.— Тифлисъ. Газетное агент. Б Шавердова.

ОБЪ ИЗДАНІИ ВЪ 1885 ГОДУ ЖУРНАЛА

„ЮРИДИЧЕСКОЕ ОБОЗРѢНІЕ".

(ГОДЪ ПЯТЫЙ).

Журналъ, какъ и прежде, будетъ выходить по четвергамъ, въ размѣрѣ отъ 1 до 2 печатныхъ листовъ, по слѣдующей программѣ;

I. Статьи по **всѣмъ вопросамъ**, вытекающимъ **изъ теоріи права и судопроизводства**.—**II. Перечень, изложеніе и обсужденіе** важнѣйшихъ **распоряженій и узаконеній** правительства.—**III. Судебная хроника:** а) отчеты о засѣданіяхъ въ судахъ, преимущественно Кавказскаго края, и б) особенно интересныя рѣшенія Кавказскихъ гражданскихъ судовъ по вопросамъ права и судопроизводства, вызваннымъ мѣстными особенностями края.—IV. **Корреспонденціи** юридическаго содержанія.—V Краткіе **отчеты о новыхъ книгахъ** юридическаго содержанія (Обзоръ юридической печати и библіографія).—VI. **Смѣсь** (разныя извѣстія.) случаи изъ судебной жизни и практики.—VII. **Тезисы и текстуальное изложеніе** кассаціонныхъ рѣшеній: а) департаментовъ сената и б) Тифлисской судебной палаты.—VIII. Извлеченіе **изъ приказовъ** о важнѣйшихъ назначеніяхъ по вѣдомству Юстиціи.—IX. **Судебный указатель. Резолюціи** Тифлисской судебной палаты по дѣламъ **апелляціоннымъ и кассаціоннымъ**.—X. **Объявленія**—казенныя и частныя.

Выполнивъ, по возмошности, свои прошлогоднія обѣщанія предъ читателями, редакція «Юрид. Оборз.» постарается придатъ своему журналу въ будущемъ году еще бовьшій интересъ, при содѣйствіи многихъ прежныхъ и нѣкоторыхъ новыхъ сотрудниковъ.

Кромѣ статей **общаго юридическаго характера** по вопросммъ гражданскаго и уголовнаго права, межевымъ, нотаріальнымъ, судебно военныхъ и пр., а также **о внутренней жизни кавказскихъ судовъ и о вопросахъ дня**,—въ 1885 г. будутъ помѣщены: **грузинскіе** законы царя Вахтанга, съ необходимыми предисловіемъ и примѣчаніями, и продолженіе изслѣдованія законовъ: **армянксихъ** — по Мхитару Гошу, **еврейскихъ**—по Майониду, **мусульмаксихъ**; собственно Кавказскихъ народностей; ихъ адаты и пр.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Редакція и Администрація журнала (для пріема подписки, объявленій и разничной продажи)—Тифлисъ, Сололакская ул., д. кн. Меликова.—подписная цѣна на журналъ, съ доставкою и пересылкою: на годъ—**10 р.**, на 6 мѣс.—**6 руб.**, на 3 мѣс.—**3 р 20 к.** на 1 мѣс. —**1 р. 25 к.**—**Разсрочка въ платежѣ денегъ** допускается—**для годовыхъ** подписчиковъ: при подпискѣ 4 р., въ мартѣ и апрѣлѣ по 3 р., и для **полугодовыхъ**: при подпискѣ 3 р., и черезъ два мѣсяца еще 3 р. **Для гг. студентовъ**—годовая плата 8 р; полугодовая 5 р. **Желающіе пріобрѣсти журналъ за прежніе годы**, уплачиваютъ: за 1881 г.—8 р. 20 к. и за всѣ послѣдующіе по 10 руб. за годовой экземпляръ. **ПРи перемѣнм адреса** вносятъ 40 к. **За объявленія**, казенныя и частныя—строка петита 10 коп., ½ страницы 3 р. 25 к., цѣлая стран. 6 руб. 50 коп.

При доставленіи въ редакцію „Юридическаго Обозрѣнія" двухъ экземпляровъ юридическаго сочиненія, о немъ будетъ отчетъ и сдѣлана публикація.

Подписчики «Юрид. Об.» имѣютъ право на полученіе, чрезъ редакцію, свѣдѣній о положеніи ихъ дѣлъ въ Тиф. судеб. учрежд.—въ текстѣ журнала безвозмездно, а письменныя и телеграфныя—по соглашенію съ ред. журнала.

Редакторъ-издатель **А. С. ФРЕНКЕЛЬ**.

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ ԴՈՒՐՍ ԵԿԱՒ

ՀԱՅԿՈՒՆԻ

„ՐԱՖՖԻԻ ԿԱՅԾԵՐԸ"

Վերնագրով մատենախօսութիւնը: Հրատարակութիւն Սէյեադ Ամիրեանցի: Գինն է 80 կոպ. Ծախվում է Թիֆլիսում Կենդրոնական և Կովկասեան գրավաճառանոցներում, «Մեղուի» խմբագրատանը և Շահվերդեանի Պավիլիօնում: Բագուում Շիրազեանցի խանութում և հրատարակչի մօտ հետևեալ հասցէով.— Баку. Сеяду Михайловичу Амирянцу. Գումարով գնողներին Մ Ե Ծ զիջումն կը լինի:

(20—9)

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ ԴՈՒՐՍ ԵԿԱՒ

«ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԵՐԿՐԱՉԱՓՈՒԹԻՒՆ»

Մասն առաջին Պլանիմեփրիա.

Հեղինակութիւն Մոսկվայի կայսերական համալսարանի պրօֆէսսօր Ա. Դաւիդովի, Թարգմանութիւն Երկրաչափ Վախտանգ Հասան-Ջալալեանցի:

Ծախվում է Տփխիսու բոլոր հայ-գրավաճառների մօտ և Թարգմանչի մօտ. հետևեալ հասցէով.— Въ Тифлисъ. Штабъ—Кавк. Воен. Округа Поручику Гасанъ—Джалалянцу.

Կովկասեան գրավաճառանոցի՝ Զ. Գրիգորեանցի հրատարակութեամբ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ը Ն Դ Հ Ա Ն Ո Ւ Ր ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Դ Ա Ս Ա Գ Ի Ր Ք

Հայոց դպրոցների համար, մասըն ուսումնական և բնական (առաջին շրջան) 40 պատկերներով. Աշխատասիրեց Աղէք. Սիմէօնեանց: Գինն է 60 կոպէկ:

(10 — 3)

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Նիւթական միջոցներից զուրկ հեղինակները կամ աշխատասիրողները խստա պիտի հրաժարուէին գրիչ ձեռք առնելուց, եթէ իւրեանց յոյսը դրած չը լինէին առատասիրտ բարերարների օժանդակութեան վերայ, որոնց ձեռնտուութեամբ շատերը յաջողած են լոյս աշխարհ հանել իւրեանց մտաց ծնունդը. ապացոյց են մեր հայոց գրադարանների մէջ գտնուած հին և նոր հրատարակեալ գրեանց շատերի ճակատը զարդարած բարերարների անունները:

Ես էլ երեք անգամ բաղդն ունեցել եմ իմ աշխատասիրածների հրատարակութեամբ և այս չորրորդ անգամ նոյն վստահութեամբ կրկին դիմում եմ այն ամեն բարեմիտ անձանց օժանդակութեան, որք գիտեն յարգել և գնահատել մեր եկեղեցւոյ և ազգի Բարերար հանդիսացող երջանկայիշատակ Գէորգ Դ. կաթողիկոսի շահաւէտ ԳՈՐԾԵՐԸ. և գուցէ լաւութեան փորձագրերի տակ մնան եթէ բարերար ձեռներ չ'օժանդակեն ինձ ի լոյս հանելու Նորա գործողութեանց ընդարձակ նկարագիրը, որ արդէն պատրաստ է տպագրութեան:

Այս աշխատութիւնս բաղկանում է երկու առանձար մասերից. Ա. մասն բովանդակում է իւր մէջ հանգուցեալ Հայրապետի յօրէ ծննդեան մինչ ցմահ այն ամեն գործերն մանրամասնաբար, որք հաստատուած են Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանի, Ս. Էջմիածնի Սինոդի ու Վեհարանի դիւանատանց պաշտօնեալ գրութեանց պատճէններով և նոյն ինքն հանգուցեալ Հայրապետի օրագրական Թերթով կազմեալ օրացոյցների (1848—82) միջատակարաններով, զորս ի ձեռին եմ ունեցել: Իսկ Ա. մասի մէջ պատմուած իրողութեանց վերաբերեալ հաստատական գրութեանց պատճէնների բովանդակութիւնքը դրուած են Բ. մասի մէջ իբրև ծանօթութիւն, որք են. զանազան նամակներ, հրովարտակներ, կոնդակներ, հեռագրեր, ծրագրեր, կանոնագրեր, հրահանգներ, տեղեկագրեր և այլ հետաքրքիր գրութիւններ:

Ուստի դիմում եմ ազգայնոց օժանդակութեան, բաժանորդագրութիւնը որոշելով երեք կարգ.

Ա. 10 ռուբ. վճարողը որ կ'ստանայ 8 օրին. հաշուելով մի օրինակն 1 ռուբ. 25 կոպ.

Բ. 6 ռուբ. վճարողը որ կ'ստանայ 4 օրին. հաշուելով մի օրինակն 1 ռուբ. 50 կոպ.

Գ. 2 ռուբ. վճարողը որ կ'ստանայ 1 օրին. հաշուելով մի օրինակն 2 ռուբ.

Գիրքն գինի տպագրութեան կ'արժէ 2 ր. բաժանորդաց անուններն կը տպուին գրքի վերջումն:

Երբ բաղդ ունենամ տպագրութեան ծախսը ծածկելու կիսուչափ բաժանորդագին ստանալ, կը յանձնեմ տպագրութեան, գիրքը կը զարդարուի հետևեալ պատկերներով՝ կենդանատիպ և մեռելատիպ պատկեր հանգուցեալ Հայրապետի, Ս. Էջմիածնի, Գ. ճեմարանի, Նիջարանի, Բիւրականի ամարանոցի, և Օշականի Ս. Մեսրովբ եկեղեցւոյ պատկերներ: Իսկ եթէ դժուարանամ որոշեալ քանակութեամբ բաժանորդներ ձեռք բերել, կը խոստանամ վերադարձնել վճարողներին իւրեանց վճարած դրամներն:

1884 ամ:

իմ հասցէն. Въ Вагаршапатъ САРКИСЪ ГНУНИ. Վարդապետ Ս. Գնունի.

ДОЗВОЛЕННО ЦЕНЗУРОЮ ТИФЛИСЪ, 31-го Октября 1884 г. Типограф. М. Рот. и К-о. На Гол. проспектѣ Домъ № 41. Տպարան Մ. Ռօտինեանց և ընկ.